

TRANSPORT XIZMATLARIDAN OLINADIGAN XARAJATLAR AUDITI

X.U.Po'latov SamISI katta o'qituvchi
N.T.Cho'liyev SamISI magistrant

Annotatsiya. Maqolada transport xizmatlaridan olinadigan xarajatlar auditi takomillashtirish

Kalit so'zlar: shartnomaviy aktivlar, debitorlik qarzarlar, qurulish shartnomalari, buxgalteriya hisobi, audit. Transpo'rt xarajatlari, davr xarajat

Абстрактный. В статье усовершенствование аудита затрат на транспортные услуги.

Ключевые слова: договорные активы, дебиторская задолженность, договоры подряда, бухгалтерский учет, аудит. Транспортные расходы, стоимость периода

Abstract. In the article, improving the audit of the costs of transport services

Key words: contractual assets, receivables, construction contracts, accounting, audit. Transportation costs, period cost

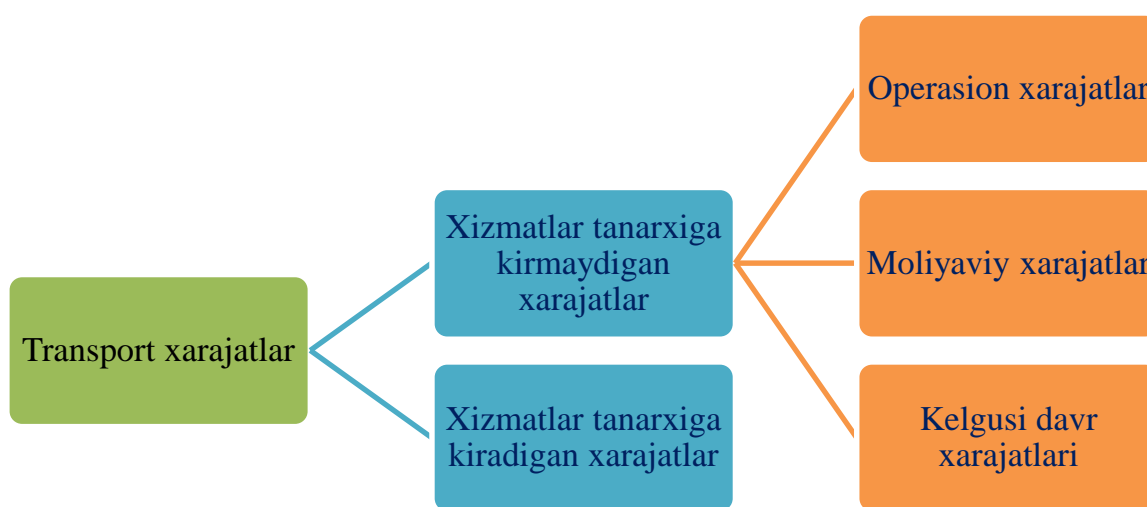
Iqtisodiyotimizni rivojlantirishda xizmatlar soxasining o'rni alohida ahamiyat kasb etadi. Xizmatlar soxasi hozirgi davrda rivojlangan mamlakatlar yalpi ichki maxsulotida salmoqli o'rin egallab kelmoqda. Mamlakatimiz o'tan yil sarhisoboda xizmatlar sohasi 12,5 foizga¹ oshganini ko'rishimiz mumkin.

Xizmatlar ko'rsatish sohasida transport xizmatlari alohida ahamiyat kasb etadi. transport xizmatlari sohasini rivojlantirish bugungi dolzarb muommalardan biridir. transport xizmatlarini rivojlantirish ular samaradorligini oshirish o'z navbatida buxgalteriya hisobini ham takomillashtirishni talab qiladi. Chunonchi korxonalar darfomodlarini maksimallashtirish va xarajatlarni esa minimallashtirishni, korxonalar ma'lumotlarini yuqori aniqlikda hisob-kitob qilish uchun zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish, moliyaviy hisobotlarni ixchamlashtirish va xujjatlar aylanishi nazorat qilish.

¹ www.stat.uz

Xo'jalik yurituvchi sub'ektlarda yuqori daromadlilikka erishish uchun xarajatlar tarkibini optimallashtiriz zarur. Xarajat tushunchasi haqida turli adabiyotlarda turlicha fikrlar keltirilgan. Jumladan professor Urazov K.B. *Xarajat* deganda, hisobot davrida korxonada aktivlarining kamayishi yoki majburiyatlarning ko'payishi tushuniladi².

Xarajat – bu mahsulotni ishlab chiqarish, tovarlarni sotish va xizmatlar ko'rsatish bilan bog'liq bo'lgan sarflarning puldagi ifodasidir³, boshqacha qilib aytganda ko'zlangan maqsadga erishish uchun amalga oshirilgan sarflarning puldagi ifodasidir.

1-rasm. Transport xizmatlarini ko'rsatuvchi korxonalarda xarajatlar turlari.

Auditor xarajatlarning sarf-xarajat moddalari bo'yicha ularning maqsadi va vujudga kelish joylariga qarab guruhlanishini hamda bevosita yoki bilvosita yo'l bilan mahsulot (ish, xizmat) larning har bir turiga olib borilishini bilishi zarur. Iqtisodiyot tarmoqlarida sarf-xarajatlar tarkibi turlicha va tegishli tarmoq (yoki tarmoqlararo) yo'riqnomalar va uslubiy tavsiyalar bilan belgilanadi

Harajatlar o'zining turli belgilari bo'yicha hisob va tahlil ob'ektiga bo'linadi. Bular bevosita korxonada harajatlarining yuzaga chiqish o'ri, shakli, javobgarlik markazlarining tarkiblanishi bilan bog'lanadi. Iqtisodiy tahlilning muhim jihati bevosita ushbu ob'ektlar bo'yicha harajatlarni davriy o'rganish

²K.B.Urozov. Buxgalteriya hisobi va audit. T.: "O'qituvchi", 2004. 245-bet

³Musayev H.N. Audit. T.: "Moliya", 2003. 143-bet

asosida ularni kamaytirish yuzasidan korxonada mavjud bo'lgan ichki imkoniyatlarni aniqlash va ularni ishga solishga qaratilgandir. Bu esa korxonada faoliyatining natijasi bilan ham bog'lanadi.

Ishlab chiqarish harajatlarini tahlil etishda ularni kamaytirish yo'nalishlarini belgilash birinchi o'ringa qo'yiladi. Bu borada ishlab chiqarish harajatlarini reja va o'tgan yillarga nisbatan mahsulot hajmiga ta'sir etmagan holda o'sib ketishi sabablari o'rganiladi. Ularni maqsadli boshqarishning yo'nalishlari belgilanadi. Resurslarning tejaliishi va shu asosda rag'batlantirish mexanizmining yo'lga qo'yilishi istiqbol ko'rsatkichlarini to'g'ri tavsiflash va belgilash imkonini beradi. Korxonada nafaqat ishlab chiqarish harajatlari, balki ishlab chiqarishdan tashqari harajatlarni ham to'g'ri boshqarishga muhim ahamiyat beriladi. Mahsulot ishlab chiqarishning kritik hajm darajasini aniqlash va unda o'zgaruvchan hamda o'zgarmas harajatlarni to'g'ri belgilash masalalari ham tahlilning muhim jihatidir. Mahsulot ishlab chiqarishning kritik hajm darajasi ishlab chiqarish harajatlarini mahsulot hajmining o'zgarishiga muvofiq me'yorlanishi bilan belgilanadi.

Xulosa qilib aytganda harajatlarni yanada kamaytirish va optimallashtirish, debitorlik qarzlari yuzasidan o'zaro hisob-kitoblarni solishtirish dalolatnomalari tuzish yo'li bilan kamaytirish choralarini ko'rish

Adabiyotlar ro'yxati

1.«Auditorlik faoliyati to'g'risida» O'zbekiston Respublikasining 25.02.2021 y. O'RQ-677-sonli Qonuni

2.“Auditorlik faoliyatini takomillashtirish va auditorlik tekshirishlarning ahamiyatini oshirish to'g'risida”. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2000 yil 22 sentyabrdagi 365- sonli Qarori. T.

3.Тўлаходжаева М.М.Аудит, Т.: БАМА, 2014; Уразов К.Б. Бухгалтерия ҳисоби ва аудит. –Т. : Ўқитувчи, 2004;

4.Ташназаров С.Н. Молиявий бухгалтерия ҳисоби ва ҳисоботи: халқаро ва миллий жиҳатлар. Монография. - Т.: Иқтисод-молия, 2009. - 168 б

5.Уразов К.Б. Бухгалтерия ҳисоби назарияси. –Самарканд, 2017